

1

Країна смутку і краси

Україна... В одному вже тільки цьому слові і для нашого вуха, і навіть для вуха чужинців бринить ціла музика смутку й жалю. Україна — країна смутку і краси, країна, де найбільше люблять волю і найменше мають її, країна гарячої любові до народу й чорної йому зради, довгої, вікової героїчної боротьби за волю, в результаті якої — велетенське кладовище: високі в степу могили, руїна та прекрасна на весь світ, безіменна, невідомо коли й ким складена пісня. Тяжкий сон, подвійна неволя й темна ніч, як ворон. Тільки Дніпро з очеретами, тільки вітер зі степовими могилами шепотіли ночами: гай-гай... умер прекрасний край...

Україна — це тихі води й ясні зорі, зелені сади, білі хати, лани золотої пшениці, медовії та молочнії ріки... Україна — це марні, обшарпані, голодні люди. Ідуть на панщину, чорні й німі. Ідуть, дітей ведуть... Україна — це царське та панське безмежне свавілля... Праця до сьомого поту...

Світяться злидні.

Україна — розкішний вінок із рути й барвінку, що над ним світять заплакані золоті зорі...

Поема жалю й смутку, краси й неволі...

171 слово.

(С. Васильченко)

2

На Шевченковій батьківщині

Звенигородський повіт — пишний куточок України, край садків, Шевченкова батьківщина. Пишна Шевченкова пісня вилинула з розкішного краю, убраного в чудові старі садки.

Село Кирилівка, де жив і бідував Тарас Шевченко, усе потонуло в старих садках, неначе в здоровому лісі.

Які пишні села в цім краї бувають весною, коли зацвітуть садки! Одне село зовсім запало в глибоку долину й неначе потонуло в білому цвіту садків, як у молочному озері; друге стоїть на спадистій горі й красується в яблунях та черешнях

проти сонця, неначе біле марево в прозорій імлі. Там, десь на широкій долині, розлився довгий став; крутом ставка над самим берегом біліє смуга з вишневих та черешневих садків. Ставок блищить на сонці, неначе дзеркало, вправлене в срібні рами, закутані дорогою білою прозорою тканкою. А там далі, серед зеленого лісу на долинці, стоїть присілок у садках, і здається, ніби серед лісу схопилось біле полум'я, а здорові груші та яблуні, подекуди розкидані між зеленими грабами, стоять у цвіту, наче срібні канделябри, розкидані по лісі.

Із таких пишних садків вилинув, як соловей із гаю, Шевченків геній, і його пісня така ж поетична, як і ті садки весняної доби.

186 слів.

(За І. Нечуєм-Левицьким)

3

Дивні покої

Куток Круглик стоїть вище від усього Стеблева, на косогорі, котрий легко піднімається вище та вище вгору. Широкий косогір неначе луснув і заповів посередині. Увесь Круглик на косогорі до самого верху гори, уся довга западина серед Круглика — усе потонуло в розкішних садках, в темній та ясній зелені, а сама середина яру неначе була закидана густими вербами.

Незважаючи на косогір, колись у тому довгому яру йшли рядком ставки. Ставки повисихали, і тепер zostалися тільки левади, такі чудові, такі дивні, що на них не можна було надивитись. Там, де колись були греблі, обсажені вербами, тепер zostалися тільки рядки старих верб, пишних, чудових, неначе одна левада була одгороджена од другої чудовою зеленою стіною, підпертою знизу товстими колонами. По обидва боки ставків були колись посаджені верби над самою водою; тепер ті старі верби стоять попід горами довгими рядками над самими левадами і, замість води, спускають свої віти на пухку, зелену, густу траву.

Через той довгий рядок левад стелиться маленька стежечка. Підеш серед гарячого літнього дня тією стежечкою й наче ввійдеш у якісь дивні покої, дивні й кращі від царських. Ідеш стежкою й неначе переступаєш з одного гарного залу в другий, ще кращий і дивніший.

191 слово.

(За І. Нечуєм-Левицьким)

Недалеко од Керелівки стоїть маленьке село Комарівка. Дорога в село йде з такої крутої гори, що, їдучи, треба вставати з воза, щоб не перекинутись. Під самою горою блищить ставок, коло ставка гребля, обсаджена вербами, у кінці греблі стоїть млин із чорними колесами. Вода летиться на колеса зверху, обливає їх білою піною й падає довгими пасмами в глибоку долину. Кругом ставка ростуть старі садки. Уся Комарівка зовсім потонула в садках, ніде не видно ні хат, ні повіток, тільки синій дим із виводів над зеленим морем показує на ті місця, де стоять хати. Густе гілля позвіщувалося з тинів на вулиці й зовсім позакривало хати; тільки подекуди через листя блищать білі стіни хат, лиснять проти сонця вікна, або де-не-де під гіллям сіріє клуня. Їдеш селом, і тобі здається, що їдеш лісом. Дерево в садках старе, товсте; черешні здорові, як дуби, групі — як липи, розложисті яблуні густі, як руно.

У Комарівці, як і в інших невеликих селах того краю, люди дуже схожі одні на других: і чоловіки, й жінки однакові на зріст, високі, рівні станом. Усі люди гарні, чорняві, з темними очима. Глянеш на людей, і здається, неначе всі вони між собою брати та сестри, неначе вони народились в одній сім'ї.

197 слів.

(За І. Нечуєм-Левицьким)

Гляньмо ж із міста вниз, на Рось. Як же там хороше, як чудово! Розлилась Рось рукавами й рукавцями поміж зеленими острівцями, розсипалась по камінні, переливаючи білу хвилю з каменя на камінь, то вигинаючи воду, наче шию лебедину, то розбиваючи її білими краплями в білій, легкій, як пух, піні. А там, далі, знову зійшлися скелі до берегів, знову піднялись над водою гори. А за горами розіслалась широким подолом зелена лука, неначе засіяна ярою рутою. Рось вирвалася з неволі, мов гадючка, тричі зверетенилась колінцями по яро-зеленій траві, лиснячи ясною водою, синім небом, білими хмарками в своєму лоні. Сховалась вона за скелею, за лісом та горою, за сахарнею, що обперлась боком

об скелею, піднявши вгору високий задимлений стовп, мов та чапля довгу шию в осоці.

А там, за Россю, на роздоллі, попід горами й по долинах розсипались, як та череда, невеличкі біленькі міщанські хатки у вишневих садках, у яблунях та кучерявих групах. Городи скрізь пообсаджувані понад Россю високими вербами, а на ровах росте рядками, густими, як руно, зелена дереза. Так хороше, так чудово кругом на низу і на горах.

178 слів.

(І. Нечуй-Левицький)

По обидва боки левад через високі стовбури верб видно на косогорах густі садки. По один бік густі старі групі вище й вище виганяються по косогорі, неначе густі хмари наступають згори; по другий бік левади — страшенна садова гущавина; там, за вербами, густі вишняки, сливугорки злились до купи з широкими кущами бузини та калини. Хміль ухопився за стовбур високої верби, обмотав її в'язкою, впав на вишню, обплутав увесь верх, перескочив на бузину, обмотав її рясними низками і сховався десь у сливах та в калині. Сонце било в ту гущавину навскоси, освічувало її наскрізь, пронизувало її золотими нитками, перероблювало листя на зелене скло. Усе зелене гніздо світилося наскрізь, пашіло вогнем, теплом. Червоні кетяги калини під вербами горіли на сонці, як свічки.

І по обидва боки тих левад, на крутих косогорах, скрізь видно розкішні старі садки. Садки неначе заглядають у долину через верхи верб, а ще вище од садків стоять на самих горах білі хатки й неначе висять на зелених хмарах, пливають проти синього неба, як на синьому морі. І всі рядки старих верб, і всі садки, як темні хмари, і вся розкіш густої трави по левадах — усе залите гарячим, палким сонцем, усе блищить та сяє, а з левад унизу видно весь Стеблів, усі фабрики, далекі голі гори під Корсунем, далекі старі ліси на покручених горах понад Россю.

167 слів.

(І. Нечуй-Левицький)